

KUR'AN'LA İLETİŞİMİN YÖNTEMİ

ÖMER MÜFTÜOĞLU

OTTO

ÖMER MÜFTÜOĞLU

Afyonkarahisar'da doğdu (1973). Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu (1995). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği yaptı (1995-1999). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne araştırma görevlisi olarak atandı (1999). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri (Tefsir) Anabilim Dalında; *Kur'an'da Lut Kavmi* isimli tezle yüksek lisansını (1999), *Eski Ahit'te ve Kur'an'da VSY/وصى Kökünün Semantik Açından İncelenmesi* isimli tezle de doktorasını (2004) tamamladı. Doçent oldu (2018). Aralık 1995'te kanun hükmünde kararname ile Türkiye'nin 23. İlahiyat Fakültesi olarak kurulan ancak uzun süre öğrenci verilmeyen Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin öğrencisizliğinin sona ermesi için emek verdi. Fakülte adına birçok etkinliğin düzenlenmesini üstlendi. Yerel ve ulusal kanallarda çok sayıda televizyon programı yaptı, fakültesini çeşitli platformlarda temsil etti. Ulusal ve uluslararası sempozyumlarda çok sayıda bildiri sundu. Kitap bölümleri ve makaleleri yanında yayınlanmış kitapları şunlardır:

1. *Kur'an'da Hz. Lut ve Kavmi* (Eskişehir 1997)
2. *Beş Vakit Kılmıyorum Diye Bıraktım* (Üçüncü baskı Ankara, 2012)
3. *Kur'an'ın Sesleri* (Ankara, 2015)
4. *Vahiy Kaynaklı Metinler Bağlamında Dinin Bağlayıcılığı ve İnsanın Özgürlüğü* (İkinci baskı Ankara, 2016)
5. *Bugünün Müslümanının Kur'an'la İletişimi* (Üçüncü baskı Ankara, 2020)

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	15
GİRİŞ	21
1. Kur'an'la İletişimin Anatomisi	21
2. Allah'ın İnsan(lık)la İletişim Halinde Olması	23
3. Kur'an'la İletişimde Sabit ve Değişken Taraflar	27
4. Kur'an'la İletişimin Her Zaman Sürdürülebilmesi Meselesi	30
5. Kur'an'la Muhataplığın Zamana Göre Değişen Formları	32
6. Bu Çalışmanın Öncelikli Hedef Kitlesi	35
7. Vahyin Kendine Has Olan Üslubu	38
8. Vahyin Bugün Bana Ulaşan Duruma Gelinceye Kadar Geçirdiği Evreler	43
9. İnsanlığın Rabbiyle İletişiminin Evreleri: Sıcak ve Soğuk İletişim Dönemi	49
BİRİNCİ BÖLÜM	
KUR'AN'LA İLETİŞİM HALİNDE OLMAK İSTEYEN BEN	51
1. Kur'an'la İletişimde Tarafların Aktiflik-Pasiflik Durumu	51
1.1. Bugünün Müslümanı Profiline İlk Örnek	56
1.2. Bugünün Müslümanı Profiline İkinci Örnek	60
1.3. Bugünün Müslümanı Profiline Üçüncü Örnek	61
1.4. Bugünün Müslümanı Profiline Dördüncü Örnek	64
1.5. Bugünün Müslümanı Profiline Beşinci Örnek	69
1.6. Bugünün Müslümanı Profiline Altıncı Örnek	72

2. Kur'an'ın Nazıl Olduğu Dönemin İnsanları	74
2.1. Hicaz Bölgesi Sakinlerinin Peygamber Tecrübeleri	78
2.2. Hicaz Bölgesi Sakinlerinin Kendilerine Peygamber Gelen Önceki Toplulukların Tepkilerine Benzer Tepkileri	80
2.3. Hicaz Bölgesi Sakinlerinin "Beşer/ İnsan-Peygamber"i Beğenmeyip Melek İstemeleri	84
2.4. Hicaz Bölgesi Sakinlerinin, Yanında Allah'ın Hazineleri Olan ve Gaybı Bilen Bir Peygamber İstemeleri	87
2.5. Hicaz Bölgesi Sakinlerinin İçlerinden Herhangi Birinin Ama Özellikle Muhammed Aleyhisselamın Peygamber Olmasını Kabullenmemeleri	89
2.6. Hicaz Bölgesi Sakinlerinin Muhammed Aleyhisselamı Cinlerle İrtibatı Olduğunu İddia Eden Kişilere Benzetmeleri	93
2.7. Hicaz Bölgesi Sakinlerinin Peygamber Efendimizi Hz. İbrahim'e Benzet(eme)meleri	99
2.8. Hicaz Bölgesi Sakinlerinin Peygamber Efendimizi Kendini Tanıttığı Özelliklerle Değil, Canlarının İsteddiği Şekilde Tanımlamak İstemeleri	102

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'AN'IN NAZİL OLDUĞU DÖNEMDEKİ MUHATAPLARA SÖYLEDİKLERİ	107
2.1. İnsanlık Adına Peygamber Efendimizin Muhatap Alınması	112
2.1.1. Emir Fiillerle Peygamberimizin Şahsına Yahut Peygamberimiz Üzerinden İnsanlığa Yapılan Hitaplar	114
2.1.1.1. Nüzulde İlk Sıradaki Alak Suresinin İncelenmesi	116
2.1.1.2. Nüzulde İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Sıradaki Surelerin İncelenmesi	123
2.1.1.3. Nüzulde Beşinci-On İkinci Sıradaki Surelerin İncelenmesi	125
2.1.1.4. Nüzulde On Üçüncü-Yirmi İkinci Sıradaki Surelerin İncelenmesi	130

2.1.2. Peygamberimize “Sen/أَنْتَ” Zamiriyle Yapılan Göndermeler	137
2.1.3. Peygamberimize “Sana.../كَ” ve “Senin .../كَ...” Zamirleriyle Yapılan Göndermeler	140
2.2. Peygamberimizle Birlikte Yaşayanların da Muhatap Alınması	142
2.2.1. Kıyamet Suresinde Peygamberimizle Birlikte Yaşayanların Muhatap Alınmaları	144
2.2.2. Hümeze, Mürselât ve Kâf Surelerinde Peygamberimizle Birlikte Yaşayanların Muhatap Alınmaları	150
2.2.3. Beled Suresinde Peygamberimizle Birlikte Yaşayanların Muhatap Alınmaları	156
2.3. Peygamberimize İnanmamakta Direnen İnkârcıların Muhatap Alınması	157
2.3.1. el-İnsan/الْإِنْسَان ve Nefs/نَفْس Kelimeleri Aracılığıyla İnkârcıların Muhatap Alınması	159
2.3.2. A'lâ Suresinde İnkârcıların Muhatap Alınması	166
2.3.3. Leyl Suresinde İnkârcıların Muhatap Alınması	171

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUR'AN'LA İLETİŞİMİN YÖNTEMİ	177
3.1. Kur'an'la İletişim Yöntemine Girişte Bilinmesi Gerekenler	177
3.1.1. Allah Teâlâ'ya Dair Bilinmesi Gerekenler	183
3.1.2. Peygambere Dair Bilinmesi Gerekenler	185
3.1.3. Vahye Dair Bilinmesi Gerekenler	186
3.2. Kur'an'la İletişim Yönteminin Temel Taşları	193
3.2.1. Kur'an Ayetlerinin Sözü Anlama Yöntemleriyle Anlaşılması Gereği	193
3.2.1.1. Kur'an'ın Çok Önceleri Yazıldığı Düşüncesi ve “Levh-i Mahfuz”un Anlamı ...	194
3.2.2. Kur'an Ayetlerinin Muhataplarının Belirlenmesi Gereği	202
3.2.3. Allah Teâla İle İlk Muhataplar Arasında Oluşabilen Özel Anlam Alanına Dikkat Edilmesi	208

3.2.4. Kur'an'da Lafın Tamamının Söylenmeyebildiğinin Bilinmesi Gereği	214
3.2.5. Kur'an'ın Kendine Has Bir Üslubu Olduğunun Bilinmesi Gereği	217
3.2.6. Kur'an'da Arabî Lisanın Kullanıldığı Hatırlatmasının Arka Planının Bilinmesi Gereği	224
3.3. Kur'an'la İletişim Yönteminde Önemli Yol Ayrımları	227
3.3.1. Lisan-Lügat Ayrımının Bilinmesi	227
3.3.2. İlk Dönem Sözlüklerinin Kur'an'ın Anlam Dünyasına Katkısının Tespiti	233
3.3.3. Cahiliye Şiirinin Kur'an'ın Anlam Dünyasına Katkısının Tespiti	238
3.3.4. Her Kelimenin Ait Olduğu Kelime Grubu İçinde Değerlendirilmesi Gereği	242
3.3.4.1. “ضَرَبَ” Köklü Türevlerin Ait Oldukları Kelime Grubu İçinde Değerlendirilmesi Örneği	242
3.3.4.2. “كَفَّ” Köklü Türevlerin Ait Oldukları Kelime Grubu İçinde Değerlendirilmesi Örneği	252
3.3.5. Her Kelimenin Yakın Ve Zıt Anlamlı Kelimelerle Birlikte Değerlendirilmesi Gereği	255
3.3.6. Kur'an'da Söz Sanatlarının Yoğun Kullanıldığıının Bilinmesi Gereği	258
3.3.7. Nüzul Dönemindeki Çeşitli İddialara Kur'an'da Cevap Verildiğinin Bilinmesi Gereği	261
3.3.8. Konuların Kur'an'ın İç Bütünlüğü İçerisinde Değerlendirilmesi Gereği	266

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KUR'AN'LA İLETİŞİM YÖNTEMİNİN

UYGULANMASIYLA BAŞARILABİLECEKLER

4.1. Peygamberimizin Vefatından Sonra Müslümanların

Kur'an'la İletişimlerinde Değişenlerin Belirlenmesi

4.1.1. Anlaşmazlığın Sona Ermesi İçin Kur'an'ın

Hakemliğine Başvuru Hamlelerinin Değeri

4.1.2. Kur'an'ın Yaratılmış Olup Olmadığı

(Halku'l-Kur'an) Tartışmalarının Arka Planının

Tespiti

275

4.1.3. Murad-ı İlahî'nin Belirlenmesi İçin Çalışılırken Dilbilgisi Kurallarının Ayetlere Katkısını Takip Etme Arzusunun Kontrolü	279
4.2. Dilin Bütün İmkânlarının Kullanımına Gayret Edilmesi	282
4.3. Sözün Üretilme Gerekçelerinin Tespitinin Yapılması	285
4.4. Kelimelerin Terim Anlamlarıyla Çevrilmesinden Kaynaklanabilecek Hataların Minimize Edilmesi	292
4.5. Peygamber Efendimizin Şahsına Yönelik İthamların Önlenmesi	301
4.6. Kur'an'la İletişim Yöntemiyle Nüzul Sebebi Rivayetlerinin Değerlendirilmesi	317

BEŞİNCİ BÖLÜM

KUR'AN'LA İLETİŞİM YÖNTEMİNİN

UYGULANMA ÖRNEKLERİ	333
5.1. Sözün Doğuşunu Gerektiren Şartlar/ Duhâ Suresinin Nüzul Dönemi	333
5.2. Sözün Anlam Alanını Tespit Çalışması/ Duhâ Suresinin Nazil Olduğu Dönemin Beklentilerini Analiz Etme	339
5.3. Sözün Kastını Anlama Çabası/Duhâ Suresinin İlk İki Ayetinden Anlaşılabilecekler	340
5.4. Sözün Doğrudan Muhatabını Görüp Dikkate Alarak İlerleme /Duhâ Suresinin Üçüncü Ayetinden Anlaşılabilecekler	349
5.5. Terim Anlam Üzerinden Dikkatsizce İlerlememeye Özen Gösterme /Duhâ Suresinin Dördüncü Ayetinden Anlaşılabilecekler	353
5.6. Kur'an Literatürünün Dışına Çıkmadan Ayetin Anlamına Ulaşma /Duhâ Suresinin Beşinci Ayetinden Anlaşılabilecekler	358
5.7. Peygamber Efendimizin Zatına Asla Yakıştırılmayacak Tercihlerden Kaçınma / Duhâ Suresinin Altı, Yedi Ve Sekizinci Ayetlerinden Anlaşılabilecekler	363
5.8. Peygamber Efendimize Hak Etmediği Uyarılarla Parmak Sallandığı Zannından Uzaklaşma /	

Duhâ Suresinin Dokuzuncu Ayetinden	
Anlaşılabilecekler	374
5.9. Peygamber Efendimizin Yapması Mümkün	
Olmayan Yanlış Üzerinden Uyarıldığını Düşünme /	
Duhâ Suresinin Onuncu Ayetinden Anlaşılabilecekler	382
5.10. Peygamber Efendimize Rabbinin Nimetini	
Az Anlattığı Vehmi Üzerinden Tembihte Bulunma	
Hevesi /Duhâ Suresinin On Birinci Ayetinden	
Anlaşılabilecekler	390
5.11. Duhâ Suresinin Meal-Tefsiri	394
5.12. Duhâ Suresinden Bugüne Mesajlar	395
 SONUÇ	 403
 KAYNAKÇA	 409
 DİZİN	 419

ÖNSÖZ

1990-91 öğretim yılında İzmir İlahiyat'ta hazırlık sınıfı okurken Laboratuvar derslerinde takip edilen bir kitabımız vardı. Bu kitabın sesli alıştırma larını, boşluklara gelmesi gereken kelimeleri ödev olarak kendimiz yapıyor ve o günlerde birçok okulda olmayan imkân lar a sahip laboratuvarımızda okuma parçalarını sesli dinleyebiliyorduk. Kitabın özelliği gereği, işlenen her konunun ardından o konuda anlatılan dil bilgisi kuralının yer aldığı bir ayet-i kerime veya bir hadis-i şerif de tezhipli bir çerçeve içinde yer alır ve öğrencinin bunu ezberlemesi istenirdi. Mefhum olarak önceden bildiğim bir hadisin orijinaliyle bu kitabın süslü çerçevesinde tekrar karşılaşmış tım. Şöyle buyuruyordu Peygamber Efendimiz: “
نَحْنُ قَوْمٌ لَا نَأْكُلُ حَتَّى نَجُوعَ وَإِذَا أَكَلْنَا لَا نَشْبَعُ”¹

Arapça ile birkaç ay önce tanışmaya başlayan benim gibi çoğu arkadaş, Hadisi şerifi şöyle çevirmiş tik: “Biz, acıkmadan yemeyen, yiyince de doymayan bir topluluğ uz.” Zira karşımızda duran yazıda gördüğümüz kelimeleri; zamanına, şahsına, kipi ne dikkat ederek bu cümledeki gibi çevirmemizin dışında o gün başka bir imkân yoktu. Ancak Peygamber Efendimizin ifade etmek istediği herhalde bizim çevirdiğimiz cümle nin anlat(ama)dığı gibi olmamalıydı. Cümle nin ilk tarafında bir sorun gözükmüyordu ancak ikinci kısmına dikkat etmek

¹ Burada hadisin/ifadenin sıhhati ile ilgilenmediğimizi ifade etmenin yanında şu bilgiyi de merak edenler için paylaşmalıyız. Bu ibare, *Kütüb-i Sitt e*’de ve başka meşhur hadis kitaplarında geçmez. Bazı ikinci el kitaplarda kayıtlıdır. Örnek olarak bk. Mütercim Asım Efendi, *Terceme-i Siyeru'l-Halebi* (Kahire: Matbaatu Sâhibi Saâdeti'l-Ebediyye, 1248), 3/352.

gerektiği belliydi. “Yiyince, doymayan bir topluluğuz” cümlesi ile aslında başka bir şey söylüyor olmalıydı Peygamberimiz. Bu ifadelerden “her şeyi yememize rağmen bir türlü doymayız!” anlamı kesin olarak çıkmamalıydı. Bu anlam bütün gerçeklere aykırı olurdu. Peygamber Efendimizin demek istediği muhtemelen şuydu: “Yemek için oturduğumuzda karınımızı tıka basa doyurmadan yemeğin başından kalkarız.”

Peygamber Efendimizden rivayet edilen bu cümle, maksadını anlatıyordu belki ama bizim öğrendiğimiz kelimeler, çeviri tarzı, anlam verme biçimi, söylenen şeyin kastettiğini ilk planda anlamaya pek de imkân vermiyordu. Gördüğü kelimeyi, bildiği cümle dizilişi kurallarıyla çevirmeye kalkışan bizlerin “وَ إِذَا أَكَلْنَا لَا نَشْبَعُ” ifadesinden ilk olarak “karınımızı iyice doyurmaya çalışmadan yemeğin başından kalkarız” anlamını çıkarmamız o günlerde zordu. Yaptığımız çevirinin ardından, “yani” ile başlayan açıklayıcı yeni cümleler söylememiz gerekiyordu. Öğrendiklerimizi uygulamada galiba sorunumuz yoktu ama ifadenin maksadını yakalamakta sıkıntı çekiyorduk.

Bahsettiğim günlerin üzerinden otuz yıldan fazla bir zaman geçti. Ülkemizde o günden önceki yüzyıllar boyu ve sonraki yıllarda dini ilimler ve bunların anahtarı sayılan Arapça okutulup öğretildi. Halen bu faaliyet değişik kurumlarda, farklı yöntemlerle devam etmektedir. İlahiyat Fakültelerinde 28 Şubat döneminde hazırlık sınıfı bir süre kaldırılmıştı, 2009 yılında yeniden kondu. Dini tahsilin akademik olarak en üst basamağının yapıldığı İlahiyat Fakültelerinde hazırlık sınıflarında öğrenilen/öğretilen Arapça ile varılabilecek nokta aslında bugüne kadar gelinen noktadır.

Bu hususta zikre değer bulduğumuz ikinci durum, namaza başlarken yaptığımız niyettir. Bunlar, aslı Arapça olan ibarelerden çevrilen ve dilimize kalıp olarak yerleşen ifadelerdir. Arapça aslında “أَصَلِّيْ أَنْ تَوَيْتُ...” diye başlayan kalıp, Türkçeye “niyet ettim Allah rızası için...” diye çevrilmiştir. Biz günlük konuşmalarımızda cümle kurarken fiili sonda söylediğimiz halde, namazlara niyet ederken çoğumuz bu klişeye uyarak fiili başta söyler, devrik cümle kurarız. İfadenin Arapça aslında, fiil cümle başında olduğundan bu kalıbı dilimize ilk

çevirenler, kelimelerin lügatteki karşılıklarını çevirmişler, cümleyi hedef dildeki mantıkla yeniden oluşturmamışlardır.

Bu satırların yazarı, din dilinin bizim konuştuğumuz dilden farklı olması ve çeviriye ihtiyaç duymasıyla başlayan süreçte ortaya çıkan durum yahut sorunlarla, İlahiyat tahsilinin daha hazırlık sınıfında yüzleşti. Ana kaynaklarımız olan Kur'an-ı Kerim'in ayetleri ile Peygamber Efendimizin hadislerini, bunları ilk defa duyanların anlama ve gereğini yerine getirme hedeflerine uygun bir çeviriyle onlara sunulması temel hedefine kilitlendi. Dinini, kendi çağında yaşamak isteyen iyi niyetli ve samimi Müslümanların çabalarına destek olmayı gaye edindi. Bu arada ahkâma dair emirler de dâhil olmak üzere İslam'ın bütün zamanlarda yaşanabilir olduğuna dair inancını hiç yitirmedi. Bu inanca sahip olmak, özellikle yöntem yönünden uygulanabilir yeni üretimler yapmayı ve örnek adımlar atmaya gerektiriyordu. Tefsirin alan olarak seçilmesinin, Kur'an'la iletişimin üzerine yoğunlaşılmasının temel gerekçesi bu idi.

Bugün dahi dine uygun bir hayatı yaşayabilmenin sancısını çeken hemen herkesin vahyin ifade buyurduklarının gerçekten ne olduğunu bilme arzusuna duyarsız kalınmamalıdır. Bu arayış, lügatlerin geniş imkânlarından faydalanarak Kur'an'da geçen kelimelerin, yeni(!) anlamlarını ortaya koymaya çalışanların çabalarıyla sınırlı kalmamalıdır. Sadece lafızlardan veya o lafızların ait olduğu dilin gramatik imkânlarından hareket ederek kastedilen şeyi bulma çabası, dinin hareket alanını daraltmak gibi bir sonuca bizi sürükleyecekse bunun gereği yoktur. İlk muhatapların aynı ifadeleri duyduklarında yaptıklarını, aynı ifadeler elinde olan geleceğin yüzyıllardır süregelen uygulamasını da göz ardı etmemek gerekir. Söylenenle yapılanın uyumlu olması gerektiği prensibi daima hatırdâ tutulmalıdır.

2012 yılında ilk baskısı yapılan *"Bugünün Müslümanının Kur'an'la İletişimi"* isimli kitap, din-i Mübin-i İslam'ın ana kaynağının nazil olduğu dönemde tarihe müdahil olması gibi bugün de tarihe yön verebilmesi imkânının devam ettiği heyecanının ilk meyvesi olarak ortaya çıktı. Geçen zaman içinde kitap ilgi gördü, birden çok baskısı yapıldı, okurların-

dan hatırı sayılır geri dönüşler aldı. Bu geri dönüşler arasında yöntem ağırlıklı tamamlayıcı bir yeni çalışmanın yapılması da vardı. Elinizdeki bu çalışma bahsi geçen kitabın açtığı yoldan giden yöntem ağırlıklı ikinci üründür. Bu çalışma, Kur'an ayetlerinden hareketle oluşturulan söylemlerin, ayetlerin maksadına uygun olarak oluşmasına katkı sunmayı hedeflemektedir. Sonuçta bağlayıcı olan kelam, Allah'ın kelimidir ve bu kelamın temel alındığı söylemlerin yaşanan hayatı, murad-ı ilahiye uygun şekilde değiştirici nitelikte olması çabasına destek olmak gerekir.

Kur'an'la iletişim üst başlığında sözü sürdürmek gerekirse, Kur'an'ın ve onunla iletişime geçmek isteğinde olan tarafın yapısı, mevcut durumu, imkânları, kabiliyetleri ve nihayet potansiyelinin incelenmesinin gereğine inanılmaktadır. Tarafların birisi ben, diğeri Kur'an-ı Kerim'dir. Tarafların durumları konuşulduktan sonra sıra; Kur'an'la benim nasıl iletişim kurabileceğimizi konuşmaya gelecektir. Kur'an'la benim iletişim kurabilmemin bir yöntem olarak imkânı ve bu yöntemin detayları bu aşamada konuşulacaktır.

Kitabın ilk üç bölümü bu şekilde oluşturulmuştur. Kur'an'la iletişim kurabildiğimizde neleri başarabileceğimizi somut olarak ortaya koymayı amaçlarken dördüncü bölüm ortaya çıkmıştır. Kitabın son bölümünde ise Kur'an'la iletişim yönteminin uygulaması yapılmış, Duhâ sure üzerinde, söylenenler somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

Burada konuşulanların okurda nasıl karşılıklar bulduğunun testleri aslında 2012'den bu yana değişik platformlarda çeşitli vesilelerle yapılmıştır. Değişik meslek gruplarından ve farklı altyapıları olanlarla sürdürdüğümüz uzun soluklu derslerimize katılanların tepkileri, tespitleri, eleştiri ve katkıları dikkate alınarak söylenenler olgunlaştırılmaya çalışılmıştır. Mükemmele ulaşmak elbette mükemmel olmayan faniler için imkânsızdır. Bu imkânsızın peşinde olunmadığı her zaman hatırdta tutulmaktadır. Dolayısıyla geliştirici mahiyetteki bütün öneri, eleştiri ve katkıları şimdiye kadar yaptığımız gibi baş tacı yapacağımızı yinelemek isteriz.

Eserler, onlara katkı verenlerin ürünleri olarak ortaya çı-

karlar. Elinizdeki bu çalışmanın olgunlaşmasına yazar olmanın dışında da elbette katkılar yapılmıştır. Sözümüze muhtap olan dostların samimi geri dönüşleri, yöntemin buna ihtiyaç duyanlarla paylaşılması adına teşvikleri çok kıymetlidir. Hepsine ayrı ayrı teşekkür ederim. Baskıdan önce vakit ayırıp kitabı okuyan ve önerileriyle katkıda bulunan dostlar satırların olgunlaşmasında pay sahibi oldular. Rabbim onları da bizi de iki cihanda aziz eylesin.

Onlara ayırmam gereken zamandan bir miktar eksiltmeseydim böyle bir çalışmanın okura ulaşması mümkün olmayacaktı. Hanemi bana bir saadet yuvasına dönüştüren sevgili yavrularım Lamia, Saliha ve Emir Muharrem'le onların Muhtereme anneleri bu zorunlu tercihimden dolayı yarın huzuru mahşerde alacaklılarım arasında olmayacaklarını beyan ederek beni rahatlatmışlar, müteşekkirim. Varlıklarıyla ve dualarıyla hep yanımda duran annemle babam teşekkürden fazlasını hak ediyorlar. Ben de Peygamber Efendimizin hadis-i şerifinde ifade buyurduğu amel defterimin açık kalmasına vesile olacak bir çalışma ortaya koymuş olabilmeyi Rabbimden talep ve niyaz ediyorum. Şimdiye kadar iman ettiğimiz şu hakikatle bir önsözü daha bitirmek ve inşallah bir sonraki çalışmayı şimdiden hayal etmek elbette hoş olacaktır. Çalışmak bizden, muvaffakiyet Rabbimizdendir.

Ömer MÜFTÜOĞLU
26 Mayıs 2025, Eskişehir.